

Stanovisko Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory k téme nových genómových techník

Slovenská poľnohospodárska a potravinárska komora (SPPK) sa s plnou vážnosťou dlhodobo venuje problematike nových genómových techník (NGT). NGT predstavujú moderné šľachtiteľské postupy umožňujúce presné a ciele úpravy DNA rastlín, ktoré sa odlišujú od geneticky modifikovaných organizmov (GMO).

GMO využívajú transgenézu, teda prenos génov z iných, nekombinovateľných druhov, zatiaľ čo NGT vychádzajú z procesov, ktoré napodobňujú alebo urýchľujú prirodzené mutácie a selekciu. Medzi NGT patrí ciele mutagénéza, pri ktorej sa mení konkrétny gén rastliny bez vloženia cudzej DNA, a cisgenéza, pri ktorej sa vkladajú gény z kompatibilných alebo príbuzných rastlín. NGT sú preto prirodzenejšou a presnejšou formou šľachtenia, ktorá umožňuje vyvinúť rastliny odolnejšie voči suchu, chorobám a škodcom, s vyššou úrodnosťou a stabilitou produkcie, znížiť potrebu pesticídov a hnojív a zároveň priniesť potraviny s lepšou výživovou hodnotou, nižším obsahom alergénov a dlhšou trvanlivosťou.

Európska únia aktuálne pripravuje jednotný legislatívny rámec pre oblasť NGT. Vo zverejnenom návrhu nariadenia rozdeľuje rastliny získané NGT do dvoch kategórií. Do kategórie NGT 1 patria rastliny, ktoré sú získané ciele mutagénézou a sú analyticky neodlíšiteľné od konvenčne vyšľachtených odrôd alebo prirodzených mutácií. Pre rastliny kategórie NGT 1 sa navrhuje zjednodušený režim uvádzania na trh s povinnosťou označovania a registrácie na úrovni osív a registráciou pre zabezpečenie transparentnosti a ochrany ekologickej produkcie. Do kategórie NGT 2 patria rastliny s komplexnejšími zmenami, ktoré budú podliehať právnym predpisom o GMO a prísny schvaľovací procesom a vysledovateľnosti podľa platnej legislatívy.

Vo viacerých krajinách sú už produkty NGT na trhu – USA, Kanada, Japonsko, Brazília, Argentína či Keňa. Známe sú konkrétne príklady produktov NGT ako paradajky s vyšším obsahom látky znižujúcej krvný tlak, sója s lepším profilom mastných kyselín či pšenica s nižším obsahom lepku. Ak EÚ nepristúpi k zavedeniu zodpovedajúceho právneho rámca, čo zásadným spôsobom limituje vývoj v tejto oblasti a vytvára právne neistoty, hrozí zaostávanie EÚ ako v konkurencieschopnosti, tak aj vo vedeckom a technologickom výskume a vývoji v tejto oblasti.

V rámci legislatívnej diskusie na úrovni EÚ sa otvárajú tri zásadné otázky – vysledovateľnosť a označovanie, patentovateľnosť a informovanie verejnosti:

1. Vysledovateľnosť a označovanie NGT

SPPK podporuje označovanie kategórie NGT 1 na úrovni osív. Naopak SPPK nesúhlasí s označovaním rastlín a následných produktov (potravín a krmív) kategórie NGT 1 v celom agropotravinárskom reťazci. SPPK vníma požiadavky na vysledovateľnosť a označovanie potravinárskych výrobkov obsahujúcich NGT 1 produkty ako

problematické z hľadiska analytického, pretože nie je možné všetky tieto produkty na trhu spoľahlivo identifikovať. Zároveň by sa jednalo o nadmernú administratívnu záťaž pre všetky subjekty v potravinovej vertikále.

2. Patentovateľnosť NGT

SPPK zdieľa obavy týkajúce sa patentovateľnosti rastlín kategórie NGT 1 z dôvodu možnej monopolizácie trhu veľkými nadnárodnými osivárskymi spoločnosťami, čo vytvára hrozbu pre fungovanie malých a stredných šľachtiteľov a zároveň pre prístup malých a stredných poľnohospodárov k týmto materiálom.

3. Informovanie a vzdelávanie v oblasti NGT

SPPK vníma obrovský význam v zrozumiteľnej, objektívnej a odborne podloženej informovanosti a vzdelávaní k téme NGT v celej potravinovej vertikále – od producentov osív, cez poľnohospodárov a výrobcov potravín až po spotrebiteľov. SPPK podporuje realizáciu jednotnej silnej informačnej kampane na úrovni EÚ.

SPPK podporuje zavedenie a využívanie NGT technológií v rastlinnej produkcii a prijatie jednotnej legislatívy EÚ o nových genómových technikách. Problematike NGT sa bude SPPK naďalej venovať a bude presadzovať transparentný a realistický systém vysledovateľnosti a označovania len po osivo, férové pravidlá patentovateľnosti bez monopolizácie trhu, vzdelávanie a informovanosť naprieč celým potravinovým reťazcom a podporu vlastného výskumu a šľachtenia na Slovensku.

Zároveň bude SPPK iniciovať vytvorenie medzirezortného orgánu na úrovni MPRV SR a MZ SR, ktorého úlohou by mala byť koordinácia a podpora výskumu a vývoja vo vedeckých oblastiach, ktoré majú zásadný dopad na zdravotný stav obyvateľstva a udržateľnosť poľnohospodárskej produkcie.